

Michel Krielaars

Een schrijver die je kan waarschuwen

Zowel de schrijvende acteur Ramsey Nasr als minister van Staat Herman Tjeenk Willink zei onlangs in *Buitenhof* dat gezondheid, onderwijs en cultuur de fundamenteën van ons bestaan zijn. Ik ben het geheel met hen eens. Door hun wijze woorden beseftte ik opnieuw hoe ernstig die fundamenteën in de 21ste eeuw onder vuur zijn komen te liggen, nu kennis en cultuur er alleen toe lijken te doen als ze iets opleveren dat je in getallen kunt omzetten.

Ook het lezen van serieuze fictie en non-fictie heeft onder dat economiseringsdenken te lijden. Voor het begrijpen van een roman of een non-fictieboek heb je nu eenmaal kennis en culturele ontwikkeling nodig. Het is dan ook mijn vurige wens dat neoliberale politici door de coronacrisis anders over de betekenis van lezen en leren gaan denken. Ze zouden eens moeten luisteren naar het door Alexander Münninghoff kort voor zijn dood vertaalde lied *Molitva* (Gebed) van de Russische bard Boelat Okoedzjava. Een couplet van dat lied luidt: 'Zolang de aarde nog draaien kan,/ Zolang er nog licht is dat leeft,/ Heer, geef eenieder het zijne dan/ Vooral van wat hij niet heeft./ Geef wat verstand aan de wijze/ En geef de lafaard een paard,/ Geef geld aan de man met paleizen/ En houd ook voor mij iets bewaard.'

Okoedzjava bezingt een ideale wereld, waarin iedereen wat wordt gegund. En ook al lijkt die wereld verder weg te liggen dan ooit, toch is het goed om de hoop op zo'n 'eerlijkere' samenleving niet te verliezen. Niet voor niets zingen op de Moskouse Arbat jongeren bijna dagelijks dat mooie *Molitva*.

In zijn aanval op de democratie lijkt Trump steeds meer op zijn ambtsgenoot Poetin

Zelf putte ik hoop uit de novelle *De schoolmeester*, een uit 1859 daterende 'eeuwige' bestseller van de Tsjechische schrijfster Bozena Nemcova, die onlangs is vertaald. Het is een ontroerende lofzang op een dorpsonderwijzer, die zijn leerlingen inwijdt in de belangrijke zaken des levens. Die schoolmeester staat bij iedereen in hoog aanzien. Hij is de wijze man van het dorp, bij wie iedereen kan aankloppen. Hij weet hoe de wereld in elkaar steekt. Maar bovenal is hij de beschavende factor van het dorp. Het is niet moeilijk om het enorme verschil te zien tussen die 19de-eeuwse schoolmeester en zijn opvolgers in de 21ste eeuw.

Nu leraren meer tijd kwijt zijn aan bureaucratische rompslomp dan aan goed lesgeven, ligt het gevaar op de loer dat mensen op den duur makkelijk te manipuleren zijn door politici van kwade wil. Gewoon omdat ze te weinig weten.

Gelukkig zijn er schrijvers, die je waarschuwen. Zie de Russisch-Amerikaanse onderzoeksjournaliste Masha Gessen in haar nieuwe boek *Hoe overleef je een autocratie?*. Eerder schreef ze een ontluisterende biografie van de Russische president Poetin - die ze als maffiabaas neerzette - en een boek over de door zeventig jaar communistische propaganda gevormde Russische mentaliteit.

In *Hoe overleef je een autocratie?* beschrijft Gessen hoe onder Trump het systeem van 'checks and balances' ineens is gestort. Volgens haar hoeft Trump alleen nog maar te wachten op zijn eigen 'Rijksdagbrand' om de autocratie te vestigen. Vorige week was het bijna zover toen hij het leger de straat op wilde sturen om de protesten de kop in te drukken. Ook in dat opzicht begint Trump steeds meer op zijn populistische vriend Vladimir Poetin te lijken. Alleen al om je van zoiets bewust te worden moet je schrijvers als Masha Gessen lezen.